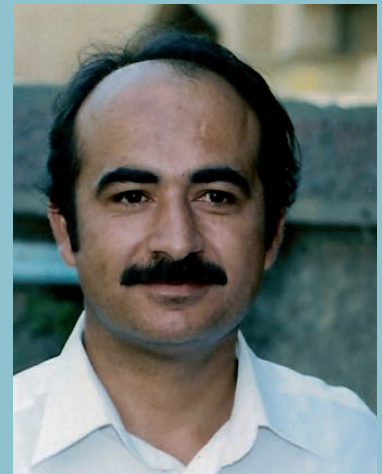

زمانی پول

له سه‌رانه‌ری دنیا دا پول خاوه‌ن فه‌ره‌ه‌نگ و تاییه‌ته‌ندیه‌کی ناسراوه، بۆ ئه‌وه‌ی له دنیا ی پول بگه‌ین ییو‌سته له ئه‌لف و بی‌ی ئه‌م به‌رگانه‌ شه‌ره‌زا بین و بزانی‌ن ئه‌م به‌رگه‌ به‌ نرخانه‌ به‌ چ زمانیک قسه‌ ده‌که‌ن و بی‌که‌هاته‌یان چۆنه‌؟

یه‌کیتی پۆسته‌ی جیهانی

ئه‌م یه‌کیتی یه‌ له‌ سالی (1875) دامه‌زراوه و باره‌گای سه‌ره‌کی له‌ شاری (بی‌رنی) سو‌یسرائیه و به‌ یی‌شنیاری دکتۆر (های‌نریش فه‌ن ئاستاین)، سه‌رۆکی پۆسته‌ی ئه‌مپراتۆریه‌تی ئه‌لمانیا دامه‌زرا. هه‌موو ئه‌و کاروباران‌ه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌ پۆسته‌وه هه‌یه و چۆنیه‌تی ئی‌شی فه‌رمانگه‌کانی پۆسته و یاسا‌کانی پۆسته له‌ ناو ئه‌م یه‌کیتی یه‌ ده‌خرینه‌ به‌ر باس و دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ لایه‌ن نو‌ینه‌ران‌ه‌وه‌ ده‌نگی پی‌ درده‌ری‌ت، و ده‌نیردینه‌ ئه‌و ولاتانه‌ی که‌ ئه‌ندامن له‌م یه‌کیتی یه‌دا.

ئه‌م پولانه‌ وه‌ک گه‌وره‌ترین شانازییه‌کانی نی‌شتیمانی و می‌ژوو‌یی هه‌ر ولاتی‌ک حیسابیان بۆ ده‌کریت و نرخیکی که‌می بۆ دیاری ده‌کریت، ئه‌مه‌ش به‌و مه‌به‌سته‌یه‌ که‌ ئاره‌زومه‌ندان‌ی ئه‌م جۆره‌ پوله‌ بتوانن ئه‌وه‌نده‌ی ده‌یان‌ه‌وی‌ت بی‌کرن.

ئه‌م جۆره‌ پوله‌ به‌ تیراژیکی که‌م چاپ ده‌کریت و کاتیکی دیاری کراوی بۆ فرۆشتن داده‌نری‌ت و دوا‌ی به‌سه‌ر چوونی ئه‌م کاته، له‌ نو‌وسینگه‌کانی پۆسته‌ کۆ ده‌کرینه‌وه‌ و ئیتر به‌ فه‌رمی نافرو‌شری‌ت.

پولی یادگاری به‌ گشتی س‌ن جۆری هه‌یه‌: پولی یادگاری می‌ژوو‌یی.

پولی یادگاری بی‌ره‌وه‌ریه‌کان. پولی یادگاری رۆژ.

پولی جاری:

ئه‌و پولانه‌ی بۆ کاروباری گشتی پۆسته‌ بلا‌و ده‌کرینه‌وه‌، (پولی جاری) یان پی‌ ده‌وتری. ئه‌م جۆره‌ پولانه‌ له‌ ژماره‌یه‌کی زۆر چاپ ده‌کرین و ژماره‌ی پوله‌کانی یه‌ک سی‌تی پولی جاری له‌ چه‌ند دانه‌یه‌ک پی‌ک دی‌ت و نرخه‌کانی‌شان جیاوازه.

هه‌موو ئه‌و ولات و هه‌ریمانه‌ی ئه‌ندامن له‌م یه‌کیتی یه‌ له‌ چاو پۆسته‌وه‌ خاکیکی یه‌کگرتوو پی‌ک دی‌ن و بۆ هه‌موو ئه‌و ولاتانه‌ی ئه‌ندامن یاسای یه‌کسان و به‌های هاوشی‌وه‌ ره‌چاو ده‌کریت له‌ گواستنه‌وه‌ی ناردراوه‌کانی پۆسته و هه‌موو ئه‌م ولاتانه‌ش ئازادی ترانزیتی ئه‌م ناردراوانه‌ که‌ له‌ چوارچی‌وه‌ی خاک و ده‌سه‌لاتیان ده‌گوازی‌نه‌وه‌، ده‌سته‌به‌ر ده‌که‌ن.

پولی یادگاری:

به‌ شی‌وه‌یه‌کی گشتی پولی یادگاری بۆ بی‌ره‌وه‌ری و ری‌ز لی‌بان له‌ که‌سایه‌تی‌ه‌ ناوداره‌کان و به‌ بۆنه‌ی دامه‌زراندنی ری‌کخراوه‌کان و هه‌روه‌ها بۆ رووداوه‌ گرنگه‌کانی کۆمه‌لایه‌تی چاپ ده‌کریت،

ئاماده‌ کردنی:

یونس محمهد

younes@rojev.org

بهسته که که له فه رمانگه ی
پۆسته ده پاریزری ده دریت و نهو بره
پارهیه ی که وه درده گیریت وه ک پولی
پاراستن به قهه کری ی گواسته وه ی
ناردراوه کانی ناو ساره کان ده بیته.

سیت:

نهو پولانه ی له رۆژیک و به بۆنه یه کی
تایبهت بلاو ده کریته وه پیمان دهوتری
سیت. سیتی پولی جاری له وانیه له یه ک
رۆژ بلاو نه کریته وه و به چهند رۆژیک که
له کاندایا جیاوازیان هه بیته بلاو بکریته وه،
به لام پولی یادگاری هه مووی له یه ک رۆژ
بلاو ده بیته وه. پول به ههر بۆنه یه ک که
بلاو بکریته وه له وانیه له یه ک، دوو، سی
و یا چنده ها جور پیک بیت. به ههر حال که
چهند پولیک به بۆنه یه ک چاپ ده کریته چ
وه کو یه ک بن یا خود جیاوازی له قه باره یان
به دی بکریته، نه وه سیتیان پی دهوتری.

ریز:

ژماره یه ک پول که له پال یه کترن و به
شیوه یه کی ناسویی و له لاپه ره ی سهره کی
جیا بونه ته وه پیمان دهوتری ریز.

بلۆک:

چوار دانه پول که دوو به دوو له پال
یه کتر و له سهر یه کن و له لاپه ره ی سهره کی
جیا بونه ته وه پیمان دهوتری بلۆک.

جووته:

دوو پولی هاوسی که به شیوه یه کی
ناسویی یا خود ستوونی به یه که وه نووسابن،
جووته یان پی دهوتری، چ دانیان هه بیته و چ
نه یان بیته.

جووته ی هاوسی:

یه ک جووته پول که به یه کتره وه
نووسابن و له یه ک جیا نه کرابنه وه و ههر
کامیان خاوه ن وینه و رهنگیکی جیاوازی و
به و مهرجه ی که ژماره ی نرخه که ی و ناوی
ولانه که ی به شیوه یه کی جیاوازه له سهر ههر
کامیان نوسرابی، جووته ی هاوسی یان پی
دهوتری.

پولی حکومی:

پولی حکومی به شیوازیکی تایهت له
لایهن ریکخراوه کانی حکومی له سهر بهرگی
نوسراوه حکومیه کان که له ریگی پۆسته وه
ده گوازیته وه به کار دیت.

پولی باج:

له سهر نهو ناردراوانه ی که به ته واوته ی
نهو بره پاره یه ی که مافی پۆسته یه و
وه رنه گراوه یا خود پولیکی که می لیدراوه،
پولیکی تایهت لیده دن که پی دهوتری
پولی باج یا بو نه مبهسته موری که به کار
دینن که موری باج پی دهوتری.

پولی پاراستن:

نهو پوله تایهتانه ن که له سهر بهسته
و ناردراوه کان یا خود پسووله ی ناردنی

قه باره ی نه م جو ره پولانه له پولی یادگاری
بجو کتره و تا کو هه موویان نه فرۆشریت له
نوسینگه کانی پۆسته به ده ست ده که وی.

پولی پۆسته ی ناوچه یی:

جو ره پولیکی تایهت ته که ته نیا بو به
کاره یان له سهر ناردراوه کانی پۆسته ی ناو
ساره کانی ناوچه یه ک یا خود ههریمیک
چاپ و به کار دیت.

پولی نمونه:

به و پولانه دهوتری که به شیوه ی کانی
له چهند رهنگ و به چهند وینه ی جیاوازی
چاپ ده کریته بو نه وه ی یه کی که له م پولانه
هه لبریدریته که باستر و گونجاوتره، نه م
نمونه نه زور به نرخن.

پولی خیرخوازی:

پولی خیرخوازی له زۆریه ی ولاتان باوه و
به و پوله تایهت ته دهوتری که به مبهسته ی
یارمهتی دان به و دهزگا خیرخوازیانه ی
که یارمهتی بو خه لک گۆده که نه وه، بلاو
ده کریته وه و بیجگه له به های ناردراوه کان،
له سهر ناردراوه کان ده دریت و پاره که شی
وه درده گیریت و بو نه م جو ره دهزگایانه کو
ده کریته وه.

ریزی هاوسی:

هر کاتیگ تاییه تمه ندیه کانی جووتهی هاوسی له ناو زیاتر له جووتهیه ک بیبیری بهو ریزه دهوتری، ریزه ی هاوسی.

تهت بهش:

کاتی دوو پول له پال یه کتر و به پیچه وانهی یه کتر چاپ ده کرین، تهت بهشی پی دهوتری که هه لیه ت نه م جوړه هه لیه، بو چاپ ده گه ریته وه و نیستا که به سوود وهرگرتن له شیوازه مؤدیرنه کانی چاپ نه م جوړه هه لیه روو نادات.

دان:

پوله کان کاتی له یه ک جیا ده بنه وه به گشتی لیوا ره کانیان دان دان ده بی، ژماره ی دانه کانی پولی هر سیتیگ یه کیکه له تاییه تمه ندیه کانی نه و پولانه که بو ناسینه وه ی پوله کان به کار دیت.

له ناو پوله کونه کان جیاوازی له ژماره ی نه م دانانه زور گرینگه و جاری وا هه یه پوله کان له م روانگه یه وه بایه خیکی زیاتریان ده بی. بو هه ژمار کردنی ژماره ی دانه کان، سوود له کارتیک ی تاییه ت به م مه به سته وهرده گیری.

دوو جار چاپ:

کاتی لاپه ره ی پول دوو جار له ژیر چاپ تیپه ری پی دهوتری دوو جار چاپ.

دوو روو چاپ:

جاری وا هه یه لاپه ره ی پوله کان به هه له له هه ر دوو لا چاپ ده کریت، که پی دهوتری دوو روو چاپ.

نیروور:

به واتای هه له دیت و به و پولانه دهوتریت که هر شیوه که م و کوری یه کی هه بی ت له چاپدا و جیاوازی ده بی ت له گه ل نه و پولانه ی هاوکات چاپ کراون. نه م جوړه پولانه له لای کوله کسیونیره کان زور به

نرخه و نه و چاپخانه ی که پولی لی چاپ ده کریت، به وردبینی یه کی زوره وه ناهیلن که به هیچ شیوه یه ک پولی نیروور له چاپخانه دزه بکات.

سوورشارژ:

کرداریکه که به سهر پول ده کریت بو گوری نی نرخ یا خود فه رمی کردنی پول یا ناساندنی پول بو مه به سته جیاوازی به بی نه وه ی نرخ و به های پوله که دابه زینی که له ریگای نامیریکی تاییه ت (ناسنی یا خود پلاستیکی) ده کریت.

فیلیگران:

بن نه خش، وینه یا نوسینیکه که له لاپه ره کانی پول هه یه و تاییه تمه ندیه به و ولانه ی پوله که ی چاپ کردوه.

تیراژ:

ژماره یه کی دیاری کراوه له هه ر پولیک که بلاو ده کریته وه و نه م ژماره یه به شیوه یه کی فه رمی له لایه ن بهرپراسنی فه رمانگه ی پوسته راده گه ینریت.

یه کیگ له و پولانه ی له ناوچه کانی زیر ده سته لاتی شورشی نه بلول کاری پن کراوه و له لایه ن شورته وه چاپ کراوه

پولی بازرگانی:

پولی بازرگانی پارچه پولیکه به بی نرخ پوسته، له دوو بهش پیک دیت که به شیکی تاییه ته به وینه ی نارم و یا خود وینه کانی ریگلامی و ژماره یان ده گه ریته وه بو داواکار و به شه که ی تری یه ک دانه له پوله جاریه کانه به که مترین نرخ گواسته وه ی نامه ی ناو شاره کان یا نیو شار.

نه و که سه یا نه و ریخراو و دامه زراوه دوا ی چاپ بوونی نه م پوله ده کات بو ی هه یه هه موو پوله کان وهر بگریت و بو نیس و کاری گواسته وه ی خو ی سو دی لی وهر بگری و نه گه ر مه یلی هه بی ت ده توانی بو ریگلامی زیاتر نه و پولانه ی چاپ کراون بداته فه رمانگه ی پوسته تا کو له نووسینگه کانی پوسته له هه ر چوار گوشه ی وولات بیانفروشیت.

سه رچاوه:

نیبته رنیت